

ЕГОРОВ

Микола Юрійович
N_ay@mail.ru

УДК 330.55:330.101.52(477)

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ
ДИНАМІКИ ВВП В УКРАЇНІ ЗА
1996–2015 РОКИ

АВЕРІХІНА

Тетяна Володимирівна
gradov69@mail.ruстудент, Одеський національний
політехнічний університетSTATISTICAL ANALYSIS OF THE
DYNAMICS OF GDP IN UKRAINE
FOR 1996-2015к.е.н., доцент кафедри МЗЕІД,
Одеський національний
політехнічний університет

Розкрито сутність валового внутрішнього продукту і його роль як в Системі національних рахунків, так і в економіці в цілому. Проведено статистичний аналіз динаміки валового внутрішнього продукту України за останні 20 років. Розроблено і подано рекомендації щодо підвищення валового внутрішнього продукту в сучасних умовах політичної та економічної нестабільності України.

Раскрыта сущность валового внутреннего продукта и его роль как в Системе национальных счетов, так и в экономике в целом. Проведен статистический анализ динамики валового внутреннего продукта Украины за последние 20 лет. Разработаны и представлены рекомендации относительно повышению валового внутреннего продукта в современных условиях политической и экономической нестабильности Украины.

The essence of the gross domestic product and its role in the system of national accounts and the economy as a whole. A statistical analysis has been run of the gross domestic product of Ukraine for the past 20 years. The development and presentation of recommendations for increasing the gross domestic product in the current conditions of political and economic instability in Ukraine. .

Ключові слова: Валовий внутрішній продукт, реальний ВВП, номінальний ВВП, рівень цін, економічна криза, економічний розвиток, девальвація гривні

Ключевые слова: Валовой внутренний продукт, реальный ВВП, номинальный ВВП, уровень цен, экономический кризис, экономическое развитие, девальвация гривны

Keywords: Gross domestic product, real GDP, nominal GDP, prices, economic crisis, economic growth, currency depreciation

ВСТУП

Сьогодні важко переоцінити роль ВВП як в Системі національних розрахунків, так і в економіці в цілому. Він дає уявлення про загальний матеріальний добробут нації, адже чим вище рівень виробництва, тим вищий добробут країни.

Таким чином, кожна держава намагається наростити рівень ВВП своєї країни. Яким же чином воно може цього досягнути?

Як відомо з визначення, ВВП – це ринкова вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених в країні протягом року, незалежно від того, знаходяться фактори виробництва у власності резидентів даної країни або належать іноземцям (нерезидентам). Тобто, задля зростання ВВП необхідно зростання кількості товарів та послуг, що виробляються в країні. А держава може заохочувати підприємства до цього процесу. Цього можна досягти завдяки економічним та правовим важелям уряду певної країни [1].

МЕТА РОБОТИ

Мета статті – проаналізувати обсяг реального ВВП в Україні та виявити тенденції зміни рівня ВВП, надати рекомендації щодо підвищення ВВП в сьогоднішніх кризових умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана робота базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. При проведенні дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, системний підхід, макроекономічні розрахунки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Даний аналіз охоплює останні 20 років української економіки. Адже саме в цей період відбувається становлення української суверенної держави та її економіки, вводиться в обіг національна валюта Гривня, починає розвиватися підприємницький сектор. Все це призводить до першого в історії сучасної України зростання рівня ВВП.

Нижче наведені дані про стан номінального ВВП, які були взяті з офіційного сайту Державної служби статистики України (див. табл. 1).

Щорічне зростання такого ВВП не означає наявність позитивних тенденцій в національній економіці, перш за все, через неврахування інфляції. Тож, ці дані не дозволяють проводити порівняння рівня економічного розвитку країни в різні періоди часу. Щоб позбавитися впливу інфляції національної валюти, ми представимо вищезазначені данні в валютному еквіваленті (див. табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка номінального ВВП України (1996–2015 рр.) [6]

Рік	Показник ВВП, млн. грн.	Чисельність населення, тис. чол.	Показник ВВП у розрахунку на 1 особу, грн.
1996	81 519	51 297	1 589
1997	93 365	50 818	1 837
1998	102 593	50 370	2 037
1999	130 442	49 918	2 613
2000	170 070	49 429	3 441
2001	204 190	48 923	4 174
2002	225 810	48 451	4 661
2003	267 344	48 003	5 569
2004	345 113	47 622	7 247
2005	441 452	47 280	9 337
2006	544 153	46 929	11 595
2007	720 731	46 646	15 451
2008	948 056	46 372	20 445
2009	913 345	46 143	19 794
2010	1 082 569	45 962	23 554
2011	1 302 079	45 778	28 443
2012	1 411 238	45 633	30 926
2013	1 505 485	45 553	33 049
2014	1 567 235	45 426	34 501
2015	1 979 458	42 708*	46 349

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Таблиця 2

Динаміка ВВП України в дол. США (1996–2015 рр.) [6]

Рік	Показник ВВП (номінальний), млн. грн.	Курс долару США відносно грн.	Показник ВВП, млн. дол. США	Чисельність населення, тис. чол.	Показник ВВП у розрахунку на 1 особу, дол. США
1	2	3	4	5	6
1996	81 519	1,83	44 558,08	51 297	868,63
1997	93 365	1,86	50 150,40	50 818	986,86
1998	102 593	2,45	41 883,24	50 370	831,51
1999	130 442	4,13	31 580,96	49 918	632,66
2000	170 070	5,44	31 261,72	49 429	632,46
2001	204 190	5,37	38 009,34	48 923	776,92
2002	225 810	5,33	42 392,90	48 451	874,96
2003	267 344	5,33	50 132,95	48 003	1 044,37
2004	345 113	5,32	64 880,62	47 622	1 362,41
2005	441 452	5,12	86 142,02	47 280	1 821,95
2006	544 153	5,05	107 753,07	46 929	2 296,09
2007	720 731	5,05	142 719,01	46 646	3 059,62
2008	948 056	5,27	179 991,71	46 372	3 881,47
2009	913 345	7,79	117 227,20	46 143	2 540,52
2010	1 082 569	7,94	136 418,60	45 962	2 968,07
2011	1 302 079	7,97	163 422,50	45 778	3 569,89
2012	1 411 238	7,99	176 602,78	45 633	3 870,07
2013	1 505 485	7,99	188 350,43	45 553	4 134,75
2014	1 567 235	11,89	131 848,23	45 426	2 902,48
2015	1 979 458	21,84	90 615,05	42 708**	2 121,73

** Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Також був розрахований показник ВВП у розрахунку на душу населення, дол. США, адже це більш точно і в повній мірі відображає рівень життя населення країни (на відміну від загального ВВП). Задля більшої наочності, весь період розгляду ми умовно поділили на 5 етапів:

1. «Пострадянський період. Затяжна депресія» (1996–1999).

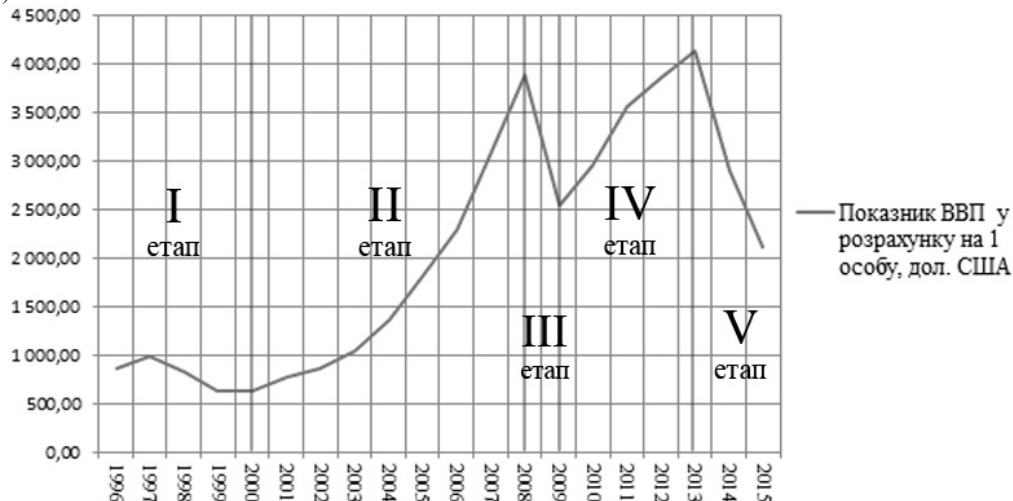


Рис. 1. Динаміка ВВП України за 1996–2015 роки, дол. США

Перший етап: «Пострадянський період. Затяжна депресія» (1996–1999)

Варто зазначити, що з часу розпаду СРСР і аж до 2000 року в Україні мала місце тривала економічна криза. На то було багато причин, однак серед основних варто виділити:

- ситуація, за якої були розірвані старі, налагоджені за десятиліття, економічні зв'язки між країнами колишнього СРСР, а нові ще не були створені.

- масове банкрутство та закриття підприємств, як результат зростання рівня безробіття;

- відсутність значних коштів в державних та недержавних фондах, задля підтримання економічної стабільності в країні;

- високий рівень заборгованості з виплат заробітної платні на державних підприємствах;

- нестача інформації в іноземних інвесторів про новостворену державу, як наслідок, низька інвестиційна активність;

- значний рівень інфляції (в 1992 році вона становила 1440%) [6].

В 1996 році була проведена грошова реформа, в результаті чого вдалося ввести в обіг національну грошову одиницю Гривню.

У 1996–1999 рр. економіка України перейшла у фазу затяжної депресії, інфляція уповільнилася і перейшла до рівня галопуючої. Основними причинами інфляційних процесів в той час були:

- збільшення витрат з держбюджету на виплати за зовнішніми боргами, емісія і, як результат, значне збільшення грошової маси в обігу;

- 2. «Стрімке зростання» (2000–2007).

- 3. «Світова економічна криза» (2008–2009).

- 4. «Відродження економіки» (2010–2013).

- 5. «Глобальний обвал економіки країни» (2014–2015).

Нижче представлена динаміка ВВП України в дол. США в графічному вигляді (див. рис. 1).

- відсутність здорової конкуренції і монополізованість багатьох ринків країни.

В 2000 р. спостерігається перехід до позитивних приростів ВВП. Таке зростання економіки зумовлене передусім значним збільшенням експорту, в першу чергу завдяки розвитку металургійної галузі.

Другий етап: «Стрімке зростання» (2000–2007)

Як видно з даних, наведених в Таблиці 2, з 2000 року починається стійке зростання рівня ВВП. Таких результатів вдалося досягти завдяки зростанню виробництва в сільському господарстві, промисловості (домінують енергетичний сектор та металургія), торгівлі тощо. Більш детально динаміка зміни кількості виробленої продукції за основними галузями зображена в таблиці 3.

Проте, починаючи з 2005 року економічна ситуація в країні стає нестійкою.

Серед причин цього можна виділити:

- недосконале та суперечливе законодавство в економічній сфері;

- залежність країни від імпорту (в першу чергу російських) нафти, газу та інших енергоносіїв;

- експортування переважно сировини, а не готової продукції;

- низька інвестиційна активність;

- морально та фізично застарілі технології виробництва (обладнання), що не відповідає сучасним вимогам європейського ринку;

- відтік висококваліфікованих кадрів тощо.

Враховуючи ці чинники, України в період з 2005 по 2008 роки темпи зростання річних макроекономічних показників дещо сповільнюються.

Обсяги та темпи зростання промислового виробництва (2000 р.) [6]

Обсяги та темпи росту промислового виробництва за 2000 р. по основних галузях промисловості характеризуються такими даними:	Вироблено продукції (у діючих цінах) у 2000р.		Приріст, зниження (–) у 2000р., порівняно з 1999р.
	млрд. грн.	у відсотках до загального обсягу	
Промисловість	144,4	100	12,9
Електроенергетика	17,6	12,2	–2,9
Паливна промисловість	14,6	10,1	–4,1
Чорна металургія	39,5	27,4	20,7
Кольорова металургія	3,6	2,5	18,8
Хімічна та нафтохімічна промисловість	8,4	5,8	5
Машинобудування та металообробка	19,1	13,2	16,8
Деревообробна та целюлозно-паперова промисловість	3,3	2,3	37,1
Промисловість будівельних матеріалів	3,8	2,6	–0,4
Легка промисловість	2,4	1,6	39
Харчова промисловість	25,1	17,4	26,1

Третій етап: «Світова економічна криза» (2008–2009)

У 2008 році економісти Світового банку відмітили уповільнення розвитку світової економіки до 3,3% [8].

В Україні на кінець 2009 р. спостерігаються значний спад виробництва: реальний ВВП знизився майже на 8%, порівняно з 2008 роком. Хоча 2008 рік теж не був вельми сприятливим для української економіки: у листопаді цього року реальний ВВП знизився на 14,4% в порівнянні з цим же місяцем 2007 року, таким чином Україна постраждала від світової фінансової кризи більше ніж всі країни Європи. Серед основних причин можна виділити: дефіцит бюджету, суттєвий спад промислового виробництва (попит на метали в світі значно знизився), нестабільність поставок газу з Росії, девальвація національної валюти (майже на 60%) тощо [3].

Четвертий етап: «Відродження економіки» (2010–2013)

Протягом 2010–2013 років в Україні спостерігається зростання рівня ВВП, однак цей процес триває досить повільно, порівняно з докризовим періодом.

До сприятливих для економіки України подій в цей період можна віднести:

- поступове зростання виробництва;
- стабілізація внутрішньої політичної обстановки (відбулися вибори Президента України та парламентські вибори);
- низький рівень інфляції, що стимулювало збереження коштів в громадян та споживання, а також сприяло розвитку бізнесу в країні (в першу чергу імпортозалежного);

- інвестування в Україну значних коштів, в першу чергу від Міжнародного валютного фонду та Європейського банку реконструкції та розвитку (поштовхом до такої інвестиційної активності, серед іншого, стала проведення Україною Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році).

- зростання рівня експорту, переважно завдяки аграрному сектору (зернові та олійні культури).

Однак, як вже було сказано, розвиток економіки в цей час був досить повільним і нестабільним. На це могли вплинути наступні чинники:

- постійний зростання рівня корупції в країні;
- штучне втримання курсу Гривні урядом країни, що призвело до значного зменшення золотовалютних резервів України (з 34 576 млн. дол. в 2010 році до 20 415,7 – в 2013) [4];
- низька конкурентоздатність вітчизняної продукції за кордоном, як результат низький рівень експорту таких традиційних для країни галузей, як металургія, машинобудування та хімічна промисловість;

- відсутність чіткого вектору тогочасного уряду в політичній та зовнішньоекономічній діяльності.

Таким чином, можна казати про створення владою ілюзії економічної стабільності та стійкості національної валюти, без чітких підстав для того.

П'ятий етап: «Глобальний обвал економіки країни» (2014–2015)

У 2015 році номінальний ВВП зріс, однак це трапилось за рахунок стрімкого зростання цін майже на всі категорії товарів. Тому більш правдивим в такій ситуації буде реальний ВВП. За даними Держкомстату цей показник знизився на 6,8% порівняно з 2013 роком (у постійних цінах 2010 року). Його номінальне значення склало 1 979 458

млн. гривень (у фактичних цінах, без урахування тимчасово окупованій території АР Крим та Севастополя) [6].

Якщо розглянути на динаміку ВВП на душу населення в дол. США. (див. рис. 1), то теж спостерігається значне зниження цього показника. Так в 2014 році він знижується на 30% порівняно з 2013, а в 2015 – на 51% порівняно з тим самим роком. Таким чином, 2014 році ВВП в дол. США знижується до рівня 2007 року, а в 2015 – до рівня 2006. Звісно, така негативна динаміка є результатом значної девальвації національної валюти протягом останніх років [6].

Однак знецінення є лише наслідком цілого ряду негативних факторів, основні з яких представлені нижче:

– анексія Криму:

В результаті цього Україна втратила близько 4,5% своєї території, що звичайно ж негативно відобразилося на економіці країни (в першу чергу постраждав туристичний бізнес України). Так, станом на 01.01.16 сума збитків України від анексії Криму Російською Федерацією вже перевищувала 1 трлн грн., про що заявив міністр юстиції України Павло Петренко під час брифінгу [8].

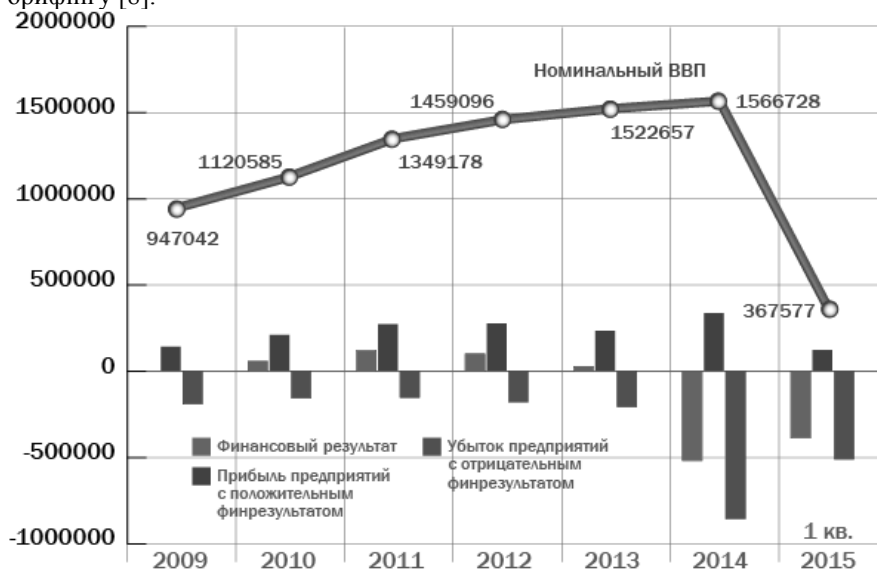


Рис. 2. Динаміка фінансового результату підприємств України до оподаткування за 2009–2015 роки, млн. грн. [6]

Це значна втрата для вітчизняної економіки. Так на відшкодування шкоди підприємствам Донбасу, завданої бойовими діями, потрібно як мінімум \$ 15 млрд. На сьогоднішній день це більше 370 млрд грн. Тобто в десять разів більше, ніж вдалося за три роки сплатити податків українському бізнесу.

– значний рівень корупції та тіньової економіки:

Сьогодні вирішення даної проблеми є одним із пріоритетних напрямків роботи уряду України. Однак, в найближчий час не очікується різких змін на краще в даному аспекті.

– відтік іноземних інвестицій:

За підсумками 2014 року обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України склав 45,9 млрд. дол. США (проти 57,1 млрд. дол. США на початку

– війна на Донбасі:

Щоденно на проведення АТО йде близько 100 мільйонів гривень грн. з українського бюджету, крім того значні кошти витрачаються на допомогу переселенцям з депресивних регіонів: закладена в держбюджеті сума на допомогу переселенцям у 2016 році становить близько 2,8 млрд. грн. [5].

Також варто зазначити, що у 2014 і 2015 році вперше з 2009 року українські підприємства показали негативний сукупний фінансовий результат – їхні збитки перевищили їхні прибутки. Одною з першопричин цього є війна на сході України. Адже Донбас вважався індустриальним центром України. Тут були розвинені енергетична, металургійна, машинобудівельна та хімічна галузі. Також Донецький кам'яновугільний басейн майже в значній мірі забезпечував потреби країни в кам'яному вугіллі. Антрацит, який тут видобувається є безальтернативним джерелом функціонування українських ТЕС. Тож сьогодні перед Україною постала проблема пошуку альтернативних джерел надходження вугілля (в 2014 році значна його частина імпортувалася з Росії та ПАР) [5].

того ж року). Тобто загальний відтік іноземного капіталу склав 11,2 млрд. дол.

– закриття для українських товарів російських ринків збуту:

Тут варто зазначити, що Російська Федерація на кінець 2013 року була одним з найбільших експортерів для України (частка Росії в експорті українських товарів в 2013 році складала 36,9%), а на кінець 2015 – ця цифра зменшилася до 19,1%. Втрати від заборони ввезення на територію РФ українських продовольчих товарів у 2015 році, за даними українського уряду, сягають 600 млн. доларів. В першу чергу від такої політики страждають українські виробники харчової (молочні продукти, кондитерські вироби та ін.) та важкої промисловості (залізничні локомотиви, судна). Тому наразі стоїть

питання про переорієнтацію цих ринків у бік країн ЄС. Однак, щоб бути конкурентоспроможними на європейському ринку, українським підприємствам треба якнайшвидше модернізувати свої потужності, а в умовах теперішньої кризи та відтоку інвестицій зробити це край складно [5].

– спад промислового виробництва (на 01.12.15 порівняно з 01.12.14 року склав 17,9%) [6].

– зниження купівельної спроможності населення та рівня життя в цілому. Так, середня заробітна платня за останні 8 років зросла приблизно на 110%, тоді як ціни на основні продукти харчування за останні вісім років підвищилися на 270–490 %. Таким чином, у 2015 році українці можуть дозволити придати в 1,5–2,5 рази менше продуктів, ніж у 2008 році (коли мала місце світова економічна криза) [6].

ВИСНОВКИ

Отже, за останні 20 років Україна пройшла вже декілька економічних циклів. Протягом цього часу було два значних спади економіки, на зміну яким приходило зростання та розвиток. Сьогодні Україна знову знаходиться в стані глибокої економічної кризи, про що свідчать і негативна тенденція реального рівня ВВП, і девальвація Гривні, і спад виробництва тощо. Однак вже найближчим часом очікується стабілізація, а за нею і новий виток зростання вітчизняної економіки.

В сьогоденній економічній ситуації вважаємо за необхідне представити наступні рекомендації, що можуть допомогти підняти рівень реального ВВП в країні:

– надати податкові пільги підприємствам, що розвивають галузі перспективні для виходу на світові ринки. Адже, в теперішніх умовах багатьом з підприємств не вистачає коштів, щоб переорієнтувати свої потужності, наприклад, на ринок ЄС. Таким чином, можна створити умови для надходження валюти в країну, чого так потребує вітчизняна економіка;

– зменшити вплив держави на роботу бізнесу (особливо малого та середнього): побороти корупцію та бюрократію, перевести весь зовнішній документообіг в електронну форму;

– створити умови задля входу зарубіжних інвесторів в Україну: сучасний та ефективний PR, реклама України за кордоном; податкові пільги для

іноземних інвесторів, зони вільної торгівлі, «відкриття бізнесу за 1 день», прозорі тендери та аукціони через мережу Інтернет тощо;

– розробити стратегічну програму економічного розвитку для кожного регіону та країни в цілому, враховуючи географічні та історичні особливості окремих територій. Особливу увагу в цьому аспекті варто виділити розвитку сільського господарства, машинобудування, сфері ІТ тощо. Саме ці галузі є найперспективнішими для нашої країни сьогодні. Також варто сконцентрувати увагу на створенні замкнутого циклу виробництва, щоб зменшити залежність від імпортової сировини та зробити виробництво більш стабільним.

Таким чином, Україна є дуже перспективною країною в аспекті економічного розвитку. Варто лише лібералізувати законодавство для бізнесу та зацікавити потенційних інвесторів в тому, що вкладати гроші в Україну безпечно та вигідно.

Список використаних джерел

1. Основи економічної теорії / За ред. С.В. Мочерного. – К.: Академія, 1998. –464 с.
2. Горська О.В. Структурні зрушення у ВВП України у період 1990–2000 років // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 112–118.
3. Наукова дискусія з проблем пріоритетів національного економічного розвитку / А. Мазаракі, В. Лагутін, Т. Мельник // Економіка України. – 2009. – № 5. – С. 93–95.
4. Тертична К.О. Валовий внутрішній продукт в оцінці внутрішнього потенціалу//Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012–№2– с.42–48
5. Глушач А.В., Економічна криза в Україні: причини та шляхи вирішення / А.В. Глушач // Проблеми економіки №3–2015
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>
8. Офіційний сайт Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>